

Hoofdstuk 4

Schooltuin- gewassen

Hoofdstuk 4

Schooltuingewassen

Gewassen kiezen voor jouw schooltuin, teeltinstructies en tips

Teeltinstructies omvatten informatie over gewassen zoals de periode waarin ze moeten worden gezaaid en geoogst, en bijvoorbeeld de ruimte die nodig is per plant. Voordat het seizoen begint, zijn de teeltinstructies een basis om een teeltplan en een goede planning te maken voor de groenten die je wilt telen in de schooltuin. Let op: de tijd die nodig is om te kunnen oogsten nadat het gewas in de volle grond gezaaid of geplant is, is niet absoluut. Het geeft een richting aan op basis waarvan je kunt plannen.

4.1 Voorzomerse of doorzomerse schooltuin

Schooltuinen waar voor de zomervakantie alles kan worden geoogst noemen we *voorzomerse* schooltuinen. Niet alle gewassen zijn geschikt om in de voorzomerse schooltuin te telen. Sommige gewassen groeien pas bij een hogere temperatuur of zelfs in het najaar.

Met een *doorzomerse* schooltuin bedoelen we een schooltuin waar kinderen ook na de zomervakantie nog schooltuinlessen krijgen. Tot wanneer ze les krijgen, varieert van begin oktober tot jaarrond, wanneer een school ook in de winter nog schooltuinlessen wil geven.

In hoofdstuk 7 behandelen we twee schooltuinmodellen uit de praktijk. Bij beide modellen kan de keuze voor voorzomers of doorzomers worden gemaakt. Het verschil zit dan vooral in de gewassen die worden opgenomen in het teeltplan. In een voorzomerse schooltuin zullen bijvoorbeeld nooit vruchtgewassen zoals courgettes en pompoenen worden geteeld tijdens de schooltuinlessen, omdat die pas oogstbaar zijn in of na de zomervakantie. Soms wordt er wel gekozen om na de oogst, eind juni, pompoenplanten in de percelen of bedden te zetten, om dan in het najaar nog pompoenen te oogsten.

De lijst van gemakkelijke schooltuingewassen in dit hoofdstuk bevat gewassen die passen in een voorzomerse schooltuin alsook schooltuingewassen die passen in een doorzomerse schooltuin. Bij het maken van het teeltplan en het kiezen van gewassen is het van belang om bewust te kiezen voor de periode waarin de school wekelijkse schooltuinlessen kan geven en daar dan passende gewassen bij uit te zoeken. Bij alle schooltuinen is het daarbij van belang om een plan te maken voor onderhoud in de zomervakantie.

UIT DE PRAKTIJK – Rijk Zwaan verstuurt duizenden zadenpakketten per jaar

Groentezadenbedrijf Rijk Zwaan uit De Lier wil kinderen graag een gezonde levensstijl meegeven. Daarbij speelt voedseleducatie een belangrijke rol. Omdat het bedrijf ziet dat kinderen die meer weten over hun eten eerder gezonde en duurzame voedselkeuzes maken, stellen ze jaarlijks duizenden pakketten met groentezaden beschikbaar voor gebruik in schoolmoestuinen. Het project is een samenwerking met Vereniging GDO, Jong Leren Eten, Smaaklessen, Voedingscentrum en Love my Salad.

“In de schooltuin zien kinderen hoe groente groeit. Ze verzorgen en oogsten ze zelf en bereiden er iets lekkers mee. Dat zijn ervaringen die ze hun leven lang niet vergeten.”

*Jolanda van Kralingen,
specialist communication
Rijk Zwaan*

4.2 Gemakkelijke groenten

Sommige groenten kiemen gemakkelijk, groeien op alle bodemsoorten en zijn tolerant voor verschillende temperaturen. Deze groenten noemen we gemakkelijke groenten. De kans op een goede oogst is groot. Alhoewel een goede opbrengst niet het belangrijkste doel is in de schooltuin, is een succeservaring belangrijk voor kinderen. Na maandenlang werken en verzorgen, is een goede eigen oogst een feest. Het zorgt ervoor dat kinderen met veel plezier terugdenken aan hun tijd in de schooltuin.

Schooltuinseizoen: zaaitijd en oogsttijd

Van alle gewasgroepen zijn er groentesoorten om in de lente, zomer of in de herfst te zaaien. Sommige soorten kun je jaarrond zaaien maar veel soorten hebben een voorkeursperiode waarin ze het beste kiemen.

De zaai- of plantperiode hangt af van de temperatuur waarbij het zaad kan kiemen. De meeste gewassen worden tussen maart en oktober gezaaid of geplant. Gewassen die houden van een hogere temperatuur groeien vooral in de zomer en zijn te oogsten na de zomervakantie. Sommige gewassen hebben een koude inductie nodig. Knoflook wordt daarom al in oktober gepoot en in juni geoogst.

Gewassen die je voor de zomervakantie kunt oogsten worden in het voorjaar gezaaid of geplant. Voorbeelden van goede gewassen voor de voorzomerse schooltuin vind je in de betreffende kolom in tabel 4A. Wanneer de oogst van de tuintjes is gehaald, kun je op de lege perceeltjes pompoenen planten om ook in oktober nog een mooi oogstmoment te hebben. De pompoenplanten gaan de grond volledig bedekken, waardoor er weinig onkruid groeit. Dat scheelt veel onderhoud en de grond droogt minder uit.

Je kunt andere groenten zoals bonen en courgette zaaien vanaf half juni zodat je deze kan oogsten tijdens of na de zomervakantie. Wintergroenten zoals boerenkool laat je tijdens de wintermaanden staan en zijn te oogsten tot februari.

Tabel 4A - Lijst met gewassen voor- en doorzomerse schooltuin

Voorzomers	Voorzomers én doorzomers	Doorzomers
Aardappel (vroeg)	Biet (rode)	Aardappel (halfvroeg, middel en late)
Knoflook (let op: poten in oktober)	Bloemen (uit dit hoofdstuk)	Boerenkool
Peul (stampeul)	Eikenbladsla	Bonen (sperzieboon, stok(droog)boon, kievitsboon)
Radijs	Kropsla	Courgette
Spitskool	Pluksla	Mais
Tuinboon	Rucola	Pompoen
	Snijbiet	Winterpostelein
	Ui (plantui)	
	Wortel	

Oogstzekerheid

Begin met een klein assortiment gewassen waar je samen met de kinderen genoeg tijd en aandacht voor hebt. In tabel 4B staat een selectie van gemakkelijke groenten van de verschillende gewasgroepen met voor iedere groente een voorstel voor de raskeuze.

Tabel 4B - Gemakkelijke groenten(rassen) per gewasgroep

Let op: alle genoemde soorten zijn biologisch. Veel schooltuinen verkiezen biologische soorten indien beschikbaar.

Koolgewassen	
Boerenkool	Westlandse Winter (groen) / Redbor F1 (paars)
Radijs	Saxa (rond), French Breakfast (langwerpig, tweekleurig)
Rucola	Rucola selvatica of Ruca (eenjarige rucola, met notensmaak. Groeit heel vlot.)
Spitskool	Caraflex F1, Eersteling (groen), Kalibos (paars)
Bladgewassen	
Eikenbladsla	Green salad Bowl, Red Salad Bowl
Kropsla	Analena (vroeg soort), Meikoningin, Wonder Der Vier Jaargetijden
Pluksla	Black Seeded Simson
Postelein	Winterpostelein
Snijbiet (warmoes)	Five Colours, (rainbow), Donkergroene Witribbig
Vruchtgewassen	
Courgette	Dunja F1, Black Beauty
Pompoen	Uchiki Kuri, Orange Summer, Red Kuri, Hokkaido, Sweet Dumpling
Suikermaïs	Golden Bantam
Wortelgewassen	
Biet (rode)	Egyptische Platronde
Ui (plantui)	Sturon
Wortel	Amsterdam 2, Nantes 2 of Flakkee 2
Aardappelen	
Aardappel	Vitabella en andere vroege, ziekteresistente rassen
Peulgewassen	
Peultjes	Norli, Ambrosia
Tuinboon (labboon)	witkiem
Stamsperzieboon	Purple Teepee, Saxa
Stokdroogboon	Kievitsboon
Stoksperzieboon	Cobra
<i>Ter info: stamboon=struikboon / stokboon=staakboon</i>	

4.3 Teeltinstructies groentegewassen

In deze paragraaf vind je teeltinstructies en aanvullende tips voor de meestgeteelde schooltuingewassen. Voor andere gewassen zijn teeltinstructies te vinden op de verpakking op op de websites van leveranciers.

Aardappel

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 poten				 oogsten					

Poten eind maart en oogsten in juli.

We gaan uit van vroege (poot) aardappelen (zie kader).

1. Hark voor één pootaardappel de grond los van 30 bij 30 cm tot 20 cm diepte.
2. Graaf in het midden van dit bed een pootgat van 15 cm diep (hoogte plantschapje). Zet een stokje in het pootgat. Leg in het pootgat één pootaardappel. Vul het pootgat met grond.
3. Na vier weken ga je het plantje 'aanaarden'. Je bedekt de stengel met aarde. Hierdoor groeien meer stengeluitlopers onder de grond met aardappelen. Andere voordelen: de grond warmt vlugger op, regen vloeit sneller weg en er valt minder licht op ondergrondse knollen.
4. Aardappelen oogsten heet rooien. Steek de riek of spitvork op 10 cm van de plant in de grond om te voorkomen dat je door een aardappel steekt.

Rooien: In een moestuin rooi je de aardappelen bij droog en zonnig weer en laat de aardappelen na het oogsten op de grond liggen om te drogen. Eén zonnige dag is daarvoor voldoende. Laat ze niet langer dan twee dagen liggen want dan worden ze groen en zijn dan niet meer geschikt voor consumptie. Als kinderen de aardappelen direct mee naar huis nemen, drogen ze ze daar nog even in de tuin of in de vensterbank.

Aardappelmoeheid

Let op! Aardappel is gevoelig voor aardappelmoeheid (plantenziekte). Om dat te voorkomen moet je de aardappel elk jaar op een andere plek zetten. Bij de wisselteeltschooltuin is dat door het wisselen van bedden al voorzien.

Vroeg aardappelen oogsten

Als je aardappelen voor de zomervakantie wil oogsten is het van belang om de zogenaamde 'vroeg' (poot) aardappelen te kiezen. Er zijn ook 'middel' en 'late' rassen die later gepoot worden maar ook langer de tijd nodig hebben om aardappelen te vormen.

Aardappelen voorkiemen

Voorkiemen van aardappelen heeft extra educatieve waarde. De kinderen zien dan dat uit de putjes in de aardappel spruiten (stengeltjes) groeien die plantjes willen worden. Zodra er spruitjes aan de pootaardappel zitten, ga je ze planten.

Hoe voorkiemen?

- Leg het pootgoed in bakjes op een bedje van tuingrond.
- Zet de bakjes in een koele ruimte (berging / gereedschapshok). De bakjes moeten veel licht krijgen, maar geen zon.
- Benevel het pootgoed af en toe met de plantenspuit.
- De aardappelen krijgen korte, stevige scheuten van 0,5 tot 1 cm lang (als de scheuten langer worden, staan de bakjes te warm en te donker).

Biet (rode)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 voor- zaaien	 planten			 oogsten					

Zaaien begin april en oogsten vanaf begin juli

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed.
2. Maak verdeeld over deze strook plantgaten van 10 cm diep op 10 cm van elkaar af. Zet in ieder gat een plant. Druk de aarde rondom de plant aan zodat de plant rechtop blijft staan.
3. Haal 'onkruid' tussen de bietenplantjes weg.
4. Oogst de biet als deze zo groot is als een tennisbal.
Pak de plant onderaan stevig vast en trek de biet voorzichtig uit de grond.

Uitdunnen

Het zaad van de biet en snijbiet bestaat uit een cluster van gemiddeld 3 zaden. Nadat ze gekiemd zijn, kun je ze uitdunnen zodat de overgebleven planten meer kans krijgen om te groeien.

Boerenkool

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
 oogsten					 planten					 oogsten	

Plant eind juni tot augustus en oogst van november tot maart na 4 maanden

1. Hark de grond los van een plantbed van 50 bij 50 cm.
2. Graaf een gat in het plantbed. Zet de plant in het midden van het gat. Druk de grond aan zodat de plant recht blijft staan óf gebruik de praktijktip 'plat planten' uit hoofdstuk 5.
3. Haal onkruid tussen de koolplantjes weg.
4. Oogst de kool door bladeren van de plant af te snijden.

Boerenkool heeft geen last van vrieskou en kan de hele winter buiten blijven. Boerenkool is trouwens pas écht lekker nadat het bevroren heeft.

Bonenrassen

De bonen vormen een uitgebreide groep met ontzettend veel verschillende rassen. Er zijn 'stokbonen' en 'stambonen'. Stokbonen worden aan een steun van stokken geteeld omdat ze hoog worden. Sommige soorten blijven laag en krijgen daarom de naam 'stambonen'. Van sommige bonen wordt de hele peul gegeten (sperziebonen, peultjes) en van andere alleen de 'erwt' (tuinbonen, droogbonen).

Bonen – Sperzieboon (stamboon)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
					 zaaien		 oogsten				

Zaaien eind juni en oogsten in augustus/september na 2 maanden. Let op: zaaien in mei kan wel maar geeft oogst in juli, midden in de schoolvakantie!

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed.
2. Maak een geultje van 2 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Leg om de 4 cm een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. Bij het oogsten houd je met een hand de steel vast waar de boon aan zit en trekt met de andere hand de boon eraf. Pluk regelmatig sperziebonen. Ze zijn het lekkerst als ze niet zo dik zijn. Uit de bloemen groeien dan nieuwe boontjes.

Bonen – Stok(droog)boon

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
					 zaaien		 oogsten				

Zaaien eind juni en oogsten in augustus/september na 2 maanden. Let op: zaaien in mei kan wel maar geeft oogst in juli, in de schoolvakantie!

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed. Druk stokken van ongeveer 2 m stevig in de grond en knoop ze aan elkaar vast of aan een stok die er dwars op ligt.
2. Maak een geultje van 2 cm diep in een kringetje rondom de stokken. Leg 5 bonen in het geultje op 5 cm van de stok. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. Bij het oogsten houd je met een hand de steel vast waar de boon aan zit en trekt met de andere hand de boon eraf.

Verschil

De stokboon en de stokdroogboon worden geteeld op dezelfde wijze, maar wat je eet, dat verschilt.

Stokdroogboon: alleen de zaden (=vergelijkbaar met erwten) die erin zitten zijn eetbaar

Stokboon: de hele boon is eetbaar.

Pluk regelmatig sperziebonen. Ze zijn het lekkerst als ze niet zo dik zijn. Uit de bloemen groeien dan nieuwe boontjes.

Bonen – Kievitsboon

Een boon met een bijzondere aantrekkingskracht op kinderen, vanwege het mooie uiterlijk is de kievitsboon.

De kievitsboon is een droogboon. De teeltinstructies die van toepassing zijn op de stok(droog)boon, gelden ook voor de kievitsboon.

Phaseolus vulgaris 'Stokkievitsboon' © De Bolster biologische zaden (www.bolster.nl)

Bonen – Tuinboon

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
											
		zaaien			oogsten						

Zaaien in maart en oogsten in juni en juli.

1. Hark voor 6 tuinbonen een strook grond los van 15 cm breed.
2. Maak een geul van 5 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van de geul. Leg om de 10 cm een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Als de plant 6 tot 8 trosjes bloemen heeft, knijp je de top uit de plant (= toppen). De zwarte bonenluis komt dan niet meer zo snel op de tuinboonplant af.
4. Oogst de bonen als ze 10 tot 15 cm lang zijn.
Houd met een hand de steel vast waar de boon aan zit, en trek met de andere hand de boon eraf.

Tip: tuinbonen hebben veel licht nodig om te groeien. Plaats de rijen daarom bij voorkeur volgens de noord-zuidas, zodat er minder schaduw op de planten valt. De planten drogen dan sneller op na regen of dauw, zodat schimmels minder kans krijgen.

Courgette (groen of geel)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
				 voor-zaaien planten		 oogsten					

Voorzaaien begin mei, uitplanten half mei en oogsten vanaf begin juli

1. Leg in elk potje 1 of 2 zaden en bedek deze met 1 cm grond. Dek het potje af met plasticfolie en zet het op een warme plek. Als er 3 gewone blaadjes aan zitten, kun je de plant buiten uitplanten. Hark voor één plant de grond van een plantbed van 60 bij 60 cm los.
2. Graaf in het midden van het plantbed een gat en zet de plant erin. Druk de grond rond de plant aan zodat de plant rechtop blijft staan.
3. Wied onkruid indien nodig rondom de courgette
4. Pluk courgettes als ze 20 cm lang zijn. Tot oktober groeien er nieuwe.

Jonge (kleine) courgettes blijven op een koele plek enkele dagen vers. Oogst ze snel want courgettes zijn het lekkerst als ze ongeveer 15 tot 20 cm zijn. Een plant kan soms wel twintig courgettes opleveren. Grote courgettes kun je veel langer bewaren, want ze hebben een hardere schil. Weken later kun je er nog soep van maken, maar voor andere gerechten zijn ze dan niet meer zo lekker.

Courgettebloemen

Meestal duurt het 1 tot 2 weken voordat er aan een bloem een oogstbare courgette komt, maar soms al na enkele dagen. Mannelijke bloemen staan op een steeltje en bij vrouwelijke bloemen groeit onder de bloem meteen de vrucht. De bloemen zijn eetbaar.

Mais (suikermais)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
				 zaaien				 oogsten			

Zaaïen vanaf begin mei, oogsten in september na 4 maanden. Let op: zaaïen wanneer de grond minstens 10 graden is.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed.
2. Maak een geultje van 5 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Leg om de 5 cm een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Haal de stengels in de bladoksels weg. Ze vormen kleine kolven met slechte korrelzetting. Bescherm kolven tegen vraat door vogels door er een leeg melkpak overheen te schuiven. Knip de onderkant en bovenkant uit het melkpak, zodat er wel licht en lucht bij kan.
4. Zodra de 'pluimpjes' die uit de vrucht steken bruin en droog zijn, kun je de kolf met de hand er uitbreken door deze langs de hoofdstengel naar beneden te trekken.

Sla: eikenbladsla, kropsla

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 voor- zaaien	 planten		 oogsten						

Voorzaaien in maart, planten in april/mei en oogsten in juni/juli.

Voorzaaien kan in maart voor een vroege oogst. Vanaf april kun je rechtstreeks buiten zaaien. Zaai breedwerpig in ondiepe bakjes. Bedek de zaden heel dun met wat wit zand, sla is een echte lichtkiemer.

1. Hark voor een kropsla of eikenbladsla een stuk grond los van 20 bij 20 cm en 10 cm diep.
2. Maak in het midden daarvan een plantgat. Zet in dat gat een plant. Druk de aarde rondom de plant aan zodat de plant rechtop blijft staan.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. Oogst de sla door de plant onderaan met twee handen stevig vast te pakken en eruit te trekken.

Eikenbladsla en kropsla worden op dezelfde manier geteeld. Kropsla (ook bekend als botersla) is een klassieker. Deze is bekend en geliefd bij veel kinderen.

Eikenbladsla is te krijgen in groene en rood/paarse soorten. Het is mooi om de verschillende soorten naast elkaar te telen in rijtjes. Dat kan bij de gemengde schooltuin gewoon naast elkaar of, als er ruimte is, in rijtjes op een apart perceel. Kinderen vinden het mooi om de verschillen te zien en te proeven. Sommige rassen eikenbladsla kan je ook als pluksla telen.

Pas op voor slakken!

Ga op slakkenjacht (bij vochtig weer of als dat kan in de schooltuin 's avonds)! Slakken zijn verzot op sla en een klein slaplantje is zo snel verdwenen.

Pluksla

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 zaaien / oogsten									

Zaaïen vanaf maart tot september, oogsten één maand na zaaïen.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 1 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Verspreid het zaad gelijkmatig in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. Oogst: pluk de blaadjes die minimaal 10 cm lang zijn af aan de buitenkant. Laat de blaadjes aan de binnenkant zitten, want de plant groeit van binnen af weer aan.

Peul (stampeul)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 zaaien			 oogsten						

Zaaïen in maart en oogsten in juni na 2,5 maand.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed.
2. Maak een geultje van 2 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Leg om de 4 cm een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Als de plantjes 15 cm hoog zijn, schuif je een heuveltje grond tegen de plant ter versteviging.
4. Pluk regelmatig jonge peultjes (heerlijk!). Uit de bloemen groeien nieuwe peultjes.
Houd met één hand de steel vast waar de peul aan zit, en trek met de andere hand de peul eraf.

Pompoen

januari	februari	maart	april	mei	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
				 voor- zaaien	 uitplanten				 oogsten			

Voorzaaien begin mei, uitplanten half mei of in juni als andere gewassen geoogst zijn. Oogsten in september en oktober.

1. Leg in elk potje 1 of 2 zaden, doe daar 1 cm grond over, dek dit af met plasticfolie en zet het op een warme plek. Als er 3 gewone blaadjes te zien zijn, kun je de plant buiten uitplanten. Hark voor een pompoenplant de grond (liefst met veel compost of mest!) van een plantbed van 150 bij 200 cm los.
2. Graaf in het midden van dit plantbed een flink gat en zet de plant er in. Druk de grond aan zodat de plant rechtop blijft staan.
3. Haal 'onkruid' bij de plant weg.
4. Oogsten als het steeltje van de pompoen wat rimpelig wordt. Dit is een afsluitend kurklaagje waardoor de pompoen lang goed blijft. Oogsten door de steel ongeveer 5 cm boven de pompoen af te snijden.

Na de oogst

Haal pompoenen binnen voor de eerste vorst, ze verdragen geen vrieskou. Laat pompoenen eerst goed drogen op een goed geventileerde plek. Borstel na een tot drie weken de aarde van de vruchten en verplaats ze naar hun definitieve bewaarplaats. Pompoenen kun je het best bewaren bij een temperatuur tussen 8 en 12° Celsius in een vrij droge ruimte. Is de bewaarplek vochtig, smeer ze dan in met plantaardige olie om ze te beschermen tegen schimmels. Pompoenen die bij de oogst nog niet helemaal rijp zijn, rijpen vaak na het plukken nog verder. Het lekkerst zijn ze in januari.

Radijs

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 zaaien		 oogsten							

Zaaien half maart en oogsten in mei.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 1 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Leg om de 4 centimeter een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. Oogst de radijs als die iets groter is dan een knikker.
Pak de plant onderaan beet en trek voorzichtig de radijs uit de grond.

Radijsjes hebben graag een voortdurend vochtige grond. Tijdens een droge periode is gieten nuttig. Droogte leidt tot een snel gevormde, vochtarme en sponzige knol die soms erg sterk smaakt. Bovendien barsten radijsjes snel als ze na een lange droge periode plotseling weer water krijgen. Houd de vochtigheid dus voortdurend op peil.

Rucola (notensla, raketsla)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 zaaien / oogsten									

Zaaien vanaf maart tot september, oogsten na een maand. Vergelijkbaar met snijbiet en pluksla.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 1 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Verspreid het zaad gelijkmatig in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. Knip de blaadjes af die 10 cm lang zijn, op 2 cm boven de grond en eet ze op. Vanuit het middenstuk van de plant ('het hart') groeien nieuwe blaadjes.

Rucola is moeilijk te bewaren en eet je vers. Het is lekker rauw maar kan ook aan warme gerechten toegevoegd worden. De bloemen zijn ook eetbaar.

Snijbiet (warmoes)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
			 zaaien	 oogsten							

Zaaien in april en oogsten mei / juni.

1. Hark voor 12 planten een strook grond los van 15 cm breed en zo vlak mogelijk
2. Maak een geultje van 1,5 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Leg om de 5 cm een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. Snij de blaadjes af die 15 cm lang zijn op 5 cm boven de grond; vanuit het middenstuk van de plant ('het hart') groeien nieuwe blaadjes.

Snijbiet wordt voor zijn blad gekweekt. Je kunt het blad klaarmaken als spinazie of met roomsaus, in aardappelpuree verwerken of er soep van koken. De stengels kun je stoven of gratineren. Zitten er Surinaamse kinderen in de klas? Dan wordt snijbiet nog meer gewaardeerd, het is een populair ingrediënt in de Surinaamse keuken.

Spitskool

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 voor-zaaien	 planten			 oogsten					

Voorzaaien in maart, planten vanaf half april en oogsten begin juli.

1. Hark voor één spitskool de grond van een plantbed van 30 bij 30 cm los.
2. Graaf een gat in het plantbed. Zet de plant in het midden van het gat met de wortels in de grond en de blaadjes erbovenuit. Druk de aarde rondom de plant aan zodat deze rechtop blijft staan.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. Oogst de kool door de plant onderaan stevig vast te pakken met twee handen en eruit te trekken óf snijd de spitskool af. Op de resten van de plant groeien dan nieuwe, kleine kooltjes.

Ui (plantui)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
			 planten			 oogsten					

Planten van plantui in april en oogsten in juli.

1. Hark een strook grond los van 15 cm en zo vlak mogelijk
2. Maak een geultje van 1,5 cm diep.
Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Maak met je vinger om de 10 centimeter in de geul een gaatje van 3 cm diep. Druk in het gaatje de plantui met het meest spitse deel omhoog en het platte deel naar beneden. Het spitse deel is 'de neus', waar de plant uitgroeit. Deze moet net iets boven de grond uitsteken. Druk de aarde rond de plantui stevig aan want anders spoelt regenwater de grond weg.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. Na 10 weken verdrogen de bladeren en gaan slap hangen. Dan is de ui te oogsten.

Winterpostelein

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
 oogsten								 zaaien		 oogsten	

Zaaien in augustus en september, oogsten van november tot maart.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 0,5 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Verspreid het zaad gelijkmatig in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. Niet te laag afsnijden. Kan zichzelf uitzaaien

Wortel

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
			 planten			 oogsten					

Zaaïen in april en oogsten in juli.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 2 cm breed en 1 cm diep.
Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Verspreid het zaad gelijkmatig en dun in het geultje. Strooi met je handen een beetje aarde over het zaad. Het duurt 4 weken voordat wortelzaadjes kiemen: heb geduld!
3. Dun de plantjes uit als ze te dicht bij elkaar staan; 5 centimeter tussenruimte is ideaal!
4. Oogst de wortel door deze onderaan het steeltje stevig vast te pakken en te trekken. Zit de wortel vast? Beweeg hem enkele keren heen en weer voor je omhoog trekt.

4.4 Bloemen

De hoofddeelt in de schooltuin bestaat uit groenten. Maar dat is niet alles wat je in de schooltuin kan zetten. Bloemen, kruiden en kleinfruit kunnen een waardevolle toevoeging zijn. Ze geven meer kleur en smaak aan de tuin en schooltuinmaaltijden. Insecten zijn bovendien dol op bloeiende planten. Door met bloemen en kruiden helpende insecten aan te trekken kan je de overlast door niet gewenste soorten verminderen. De insecten kunnen ook een handje helpen bij de bestuiving van sommige groenten. Afrikaantjes, cosmea, goudsbloem, zinnia en zonnebloemen zijn sterk en doen het meestal goed in schooltuinen. De bloemblaadjes zijn eetbaar en kunnen gebruikt worden in salades of bijvoorbeeld kruiden-bloemenboter.

Tip: insecten helpen met inheemse en enkelvoudige bloemen

In de schooltuin gonst het van het leven. Als je bloemen zaait, trekt dat extra insecten zoals bijen, hommels en zweefvliegen aan. Zij helpen bij de bestuiving van planten, zoals pompoen en courgette. Insecten gebruiken het stuifmeel en de nectar van bloemen als voedsel voor zichzelf en hun larven. Sommige insecten leven alleen van specifieke bloemen of leggen hun eitjes alleen op planten waarvan hun larven graag de bladeren eten. Dit soort planten noem je waardplanten en die zijn minstens zo belangrijk.

Door de afname van de biodiversiteit en het verdwijnen van verschillende soorten in de Nederlandse natuur verdwijnen steeds meer bijzondere insecten. Wil je hen helpen? Kies dan voor inheemse bloemen. Dat zijn planten die van nature in Nederland thuishoren. Makkelijke inheemse soorten voor in de schooltuin zijn echte kamille (*Matricaria chamomilla*), gele ganzenbloem (*Glebionus segetum*), grote klaproos (*Papaver rhoeas*) en de korenbloem (*Centaurea cyanus*).

Bij deze soorten schrijven we steeds de Latijnse naam achter de Nederlandse naam. Om het ingewikkeld te maken, zijn er namelijk ook van deze soorten veredelde varianten met andere kleuren en dubbele bloemen. Daarvan is de nectar vaak minder goed of niet bereikbaar voor insecten, waardoor ze geen meerwaarde hebben voor insecten.

Kies je niet voor inheems, maar voor eetbare bloemen in de schooltuin? Ook dan geldt dat insecten liefst voor enkelvoudige bloemen kiezen. Alhoewel hun uiterlijk misschien iets minder spectaculair is dan dat van de dubbele soorten, lever je zo wel een bijdrage aan de biodiversiteit bij jullie in de buurt.

Goudsbloemen

Afrikaantje (tagetes)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
			 voor- zaaien	 planten	 plukken						

Voorzaaien in april, planten in mei.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed.
2. Maak verdeeld over deze strook plantgaten van 10 cm diep op 10 cm van elkaar. Zet in ieder gat een plant. Druk de aarde rondom de plant aan zodat de plant rechtop blijft staan.
3. Haal 'onkruid' tussen de afrikaantjes weg.
4. Knip stengels met bloemen af voor in de vaas.

Cosmea

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
				 zaaien		 plukken					

Zaaien in mei; bloemen plukken van juli tot oktober.

Cosmea bloeit lang door. De naam is afgeleid van het Griekse woord voor sieraad: κόσμημα (kosmèma). Cosmea kan 60 cm tot 2 m hoog worden.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 1 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Verspreid het zaad gelijkmatig en dun in het geultje. Strooi met je handen een beetje aarde over het zaad.
3. Dun de plantjes uit als ze te dicht bij elkaar staan, 5 centimeter ruimte tussen de plantjes is ideaal!
4. Bloemen staan mooi in de vaas. Bloemblaadjes zijn eetbaar en mooi in de sla. De zaadjes kun je drogen en volgend jaar weer zaaien.

Cosmea bloemen trekken veel insecten aan.

Goudsbloem (calendula)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
			 zaaien / plukken								

Zaaien in april tot september. Bloemen zijn te plukken van mei tot oktober.

1. Hark voor een strook grond los van 15 cm breed en zo vlak mogelijk
2. Maak een geultje van 1 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Leg om de 5 cm een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. Knip stengels met bloemen af voor in de vaas.

Een leuke activiteit op de schooltuin of in de klas: maak zelf calendulazalf met de kinderen.

Zinnia

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
				 zaaien		 plukken					

Zaaien in mei. Bloemen plukken van juli tot september. Zinnia kunnen tot 50 tot 80 cm hoog worden.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 1 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Leg om de 5 cm een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. De roze, rode, gele en oranje bloemen zijn geschikt als snijbloem. De bloemblaadjes zijn lekker en mooi in de sla. Van de zaadjes kun je thee zetten of volgend jaar weer zaaien.

Zonnebloem

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
				 zaaien		 plukken					

Zaaïen in mei. Bloemen plukken van juli tot september. De zonnebloemen kunnen 40 cm tot 2,5 meter hoog worden.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 2 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Leg om de 10 cm een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde.
3. Haal 'onkruid' tussen de plantjes weg.
4. De gele, oranje en rode bloemen zijn geschikt als snijbloem (lauw water). De zaadjes van de zonnebloem zijn eetbaar. Vogels zijn er dol op. je kunt deze zaadjes ook zelf volgend jaar weer uitzaaien.

4.5 Kruiden

Kruiden zijn geliefd in de schooltuin. Ze worden niet altijd in de kindertuintjes geplant, maar dikwijls in een aparte kruidentuin. Er zijn eenjarige, tweejarige en vaste kruiden. Eenjarige kruiden leven maar één groeiseizoen: de cyclus van kieming tot zaad wordt in één jaar voltooid. Tweejarige kruiden bloeien pas in het tweede jaar. Vaste, overblijvende planten overleven de winter of gaan in ruste en komen terug in de lente.

Basilicum (eenjarig)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 voorzaaien		 zaaien	 uitplanten		 oogsten				

Voorzaaien binnen maart/april of direct in de volle grond in mei. Uitplanten na de laatste vorst, tweede helft mei. Oogsten in juli/augustus.

1. Hark een strook grond los van 25 cm los en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 0,5 tot 1 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Leg om de 5 cm een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde en druk het licht aan.
3. Verwijder onkruiden en houd de grond licht vochtig.
4. Als de plant ongeveer 15 cm hoog is kun je de bladeren plukken. Doe dat regelmatig vanaf de bovenkant en gebruik ze in sauzen, salades of pesto. Gebruik ook de jonge toppen, door die regelmatig van de plant af te halen, voorkom je dat deze gaat bloeien.

Dille (eenjarig)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
			 zaaien								

Zaaien in de volle grond van april tot juli; eventueel op meerdere momenten zaaien zodat je langer kunt oogsten. Oogsten 6-8 weken na het zaaien.

1. Hark een strook grond los van 15 cm en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 0,5 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Zaai in het geultje wat zaadjes. Schuif het geultje dicht met aarde en druk het licht aan.
3. Dun eventueel het teveel aan plantjes uit zodat er om de 5 cm een plantje staat.
4. Knip de blaadjes af op 5 - 10 cm boven de grond.

Koriander (eenjarig)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
			 zaaïen								

Zaaïen in de volle grond van april tot juli. Oogsten 6-8 weken na het zaaïen. Overweeg om op verschillende momenten te zaaïen, zodat je langer kunt oogsten.

1. Hark een strook grond los van 15 cm en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 0,5 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Leg om de 1 cm een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde en druk het licht aan.
3. Dun eventueel het teveel aan plantjes uit zodat er om de 5 cm een plantje staat.
4. Snij de bladeren dichtbij de grond af als de plantjes 10 tot 20 cm hoog zijn.

Peterselie (tweejarig)

januari	februari	maart	april	mei		juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 voorzaaien		 zaaien	 uit-planten		 oogsten					

Voorzaaïen binnen maart/april of direct in de volle grond in mei. Uitplanten na de laatste vorst, tweede helft mei. Oogsten in juli/augustus. Je kunt peterselieblaadjes doorlopend oogsten, maar laat altijd voldoende van de plant staan, zodat de plant blijft doorgroeien.

1. Hark een strook grond los van 25 cm los en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 0,5 tot 1 cm diep. Steek een naambordje of stokje aan het begin en het einde van het geultje. Leg om de 5 cm een zaadje in het geultje. Schuif het geultje dicht met aarde en druk het licht aan.
3. Verwijder onkruiden en houd de grond licht vochtig.
4. Als de plant ongeveer 15 cm hoog is kun je de bladeren afknippen. Doe dat regelmatig vanaf de bovenkant en gebruik ze in sauzen, salades of pesto. Gebruik ook de jonge toppen, door die regelmatig van de plant af te halen, voorkom je dat deze gaat bloeien.

Bieslook (vaste plant)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 voor- zaaien	 uit- planten			 oogsten					

Voorzaaien in maart of zaaien in de volle grond in mei. Oogsten zodra de plantjes 15 cm hoog zijn.

1. Hark een strook grond los van 15 cm breed en zo vlak mogelijk.
2. Maak een geultje van 0,5 cm diep. Steek een naambordje aan het begin en aan het einde van het geultje. Zaai dun in het geultje. Schuif het geultje dicht.
3. Dun eventueel uit voor meer lucht
4. Knip stengels van minimaal 15 cm af op 2 cm boven de grond.

Bieslook is lekker in de salade, soep of kruidenboter en is bovendien een goede hulp in de schooltuin. Bijen zijn gek op de bloemen van de bieslook en slakken hebben een hekel aan de geur. Driedubbel voordeel dus!

Citroenmelisse (vaste plant)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
			 voor- zaaien	 zaaien		 oogsten					

Voorzaaien in april of zaaien vanaf half mei. Oogsten van juni tot september.

1. Hark voor een plant een stuk grond los van 30 bij 30 cm.
2. Houd 30 centimeter aan tussen twee planten. (per plant 30x30cm grond). Als je zaad gebruikt moet je weten dat het ongeveer 3 weken duurt voordat de zaden kiemen.
3. Verwijder onkruid tussen de planten.
4. Citroenmelisse oogsten door stengels 10 cm boven de grond of bladeren af te knippen. Vaak brengt de plant het eerste jaar nog niet veel oogst op maar vanaf het tweede jaar des te meer. Verwijder bloemknoppen want dan gaat de smaak achteruit.

Maggiplant (lavas) (vaste plant)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 voor- zaaien	 zaaien		 oogsten						

Voorzaaien vanaf maart of zaaien in de volle grond vanaf april. Oogsten juli – september.

1. Zaai maggiplant in een vochtige, goed doorlaatbare bodem.
2. Dun de plantjes uit na opkomst. Houd een ruimte per plant aan van 60x60 cm.
3. Verwijder onkruid.
4. Oogsten zodra er bladeren aan zitten, vanaf juni. Als je hele takken oogst, laat dan minimaal 10 cm van de stengel zitten. Oogst in september eventueel de wortels om als groente te verwerken.

Marjolein (oregano, majoraan) (vaste plant)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 voor- zaaien		 zaaien							

Voorzaaien in maart of zaaien in de volle grond na half mei.

1. Maak de grond goed los.
2. Zaai niet te diep, en bedek met een dun laagje aarde. Marjolein heeft licht nodig om te kunnen ontkiemen. Houd 30 centimeter aan tussen twee planten. (per plant 30x30cm grond).
3. Haal onkruid weg.
4. Oogst de toppen wanneer de plant 10 – 15 cm hoog is, om bloeien uit te stellen en gebruik de oogst voor het kruiden van onder andere je Italiaanse gerechten.

Munt (vaste plant)

januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
		 zaaien									

Zaaien in de volle grond in maart.

1. Zaai de munt in een pot zonder bodem in de grond of begraaf er tegels omheen, om te voorkomen dat hij gaat woekeren. Houd ca 15x15 cm aan per plant.
2. Munt is een woekeraar omdat deze plant veel uitlopers maakt onder de grond. Om dit te voorkomen kun je de plant het beste zaaien in een pot zonder bodem of op een plek waar het niet uitmaakt dat er veel munt gaat groeien.
3. Zorg voor vochtige grond, door regelmatig een klein beetje water te geven. Knip bloemknoppen af voor ze open gaan want dan blijven de blaadjes smaakvol.
4. Oogst nooit meer dan 1/3 van de plant tegelijk. Oogst voor het gaat vriezen, daarna sterft de plant af.

PRAKTIJKTIP – stek je eigen munt

Munt is een enthousiaste groeier. De plant vormt uitlopers en breidt zich snel uit. Door zijn groeikracht kan de munt andere kruidenplanten verdringen. Munt plant je daarom het beste in een eigen plantvak zonder andere kruiden. Van één muntplant kun je meerdere planten maken door een stek te nemen.

Stap 1: knip een stengel van de plant

Stap 2: verwijder de onderste blaadjes

Stap 3: zet het takje in een glaasje water

Stap 4: na een paar dagen komen er wortels aan het takje. Na 1-2 weken kun je het takje met de wortels in een bakje met aarde planten

Stap 5: laat nog een week of twee doorgroeien in een potje en geef het plantje aan de kinderen mee naar huis. Ze kunnen het in eigen tuin of in een grotere pot binnen of op het balkon planten.

Rozemarijn, salie en tijm (vaste planten)

Deze kruiden zijn ook makkelijke kruiden voor in de schooltuin. Ze groeien goed in Nederland maar houden niet van natte voeten door regen en wel van veel zon. Deze kruiden teel je daarom het beste in een verhoogde bak. Van nature groeien ze op stenige bodems met weinig onkruid, dus strooi wat grind of kiezels in het plantgat bij de aanplant. Besteed extra aandacht aan het wieden rondom deze planten. De bodem tussen de planten bedekken met stenen of kiezels is ook een aanrader. De stenen houden de warmte van de zon vast en zorgen voor een warmer microklimaat. Een jaarlijkse compostgift is niet nodig. Jonge stengels van deze planten zijn zacht en sappig, maar worden steeds harder en houtiger. Uit deze verhoutte stengels groeien geen nieuwe scheuten meer. Knip deze kruiden regelmatig terug zodat er weer nieuwe scheuten ontstaan. Rozemarijn kun je op dezelfde manier stekken als munt.

4.6 Kleinfruit in de schooltuin

Met kleinfruit wordt het schooltuinieren nog leuker en lekkerder. Een zoete framboos of aardbei maakt van een schooltuinles een feest. Fruit zet je meestal niet in dezelfde teeltvakken als eenjarige groenten. Voor eenjarige teelten maak je de grond ieder jaar opnieuw zaaiklaar, terwijl fruitbomen, fruitstruiken en aardbeien het helemaal niet fijn vinden als de grond steeds weer bewerkt wordt. Eenmaal geplant in een goed losgemaakte bodem, laat je ze met rust. Daarna hoef je alleen af en toe handmatig onkruid te wieden rond de struik of boom en mulchen met compost.

Andersom is het voor moestuinplanten ook niet goed als er fruitbomen dichtbij staan. Ze houden zonlicht, water en voedingsstoffen weg van de groenten in de schooltuin. Plant je een fruitboom, zorg dan voor genoeg afstand tot de groentebedden. Bedenk daarbij hoe groot de boom over een paar jaar is.

Fruitstruiken met zachte, kleine, eetbare vruchten worden 'kleinfruit' genoemd. Fruitstruiken kunnen wat dichter bij de groentebedden geplant worden. Klimmende en rankende fruitstruiken zoals bramen en frambozen kunnen de omheining van een schooltuin veranderen in een eetbare verticale tuin waar kinderen van kunnen snoepen. Bessen kunnen voor de omheining geplant worden. Aardbeienplanten zijn ook kleinfruit.

Aardbeien

De aardbei is een vaste plant en hoort daarom eigenlijk in een eigen plantvak. Toch wordt de aardbei in het teeltplan van de schooltuin wel eens tussen de eenjarigen opgenomen. Bijvoorbeeld per kind een aardbeiplant of als zevende vak in het wisselteeltsysteem. Na één of twee jaar wordt de aardbei namelijk minder productief. Je vervangt de plant dan door een nieuwe aardbeiplant.

Er zijn erg veel verschillende aardbeirassen te koop. Ze worden opgedeeld in twee groepen: kort dragende en doordragende aardbeien. Kort dragende aardbeirassen geven 3-4 weken achter elkaar veel aardbeien. Daarna stopt de oogst. Doordragende aardbeien produceren minder aardbeien tegelijkertijd, maar blijven steeds opnieuw bloemen aanmaken. Dit zorgt ervoor dat de oogst verspreid wordt over 3-4 maanden, die deels in de zomervakantie vallen. Kort dragende, vroege aardbeirassen zijn daarom het meest geschikt voor de schooltuin. Kies bijvoorbeeld het ras 'Korona' of 'Verdi'. Deze geven vanaf begin juni rijpe aardbeien.

Aardbeien planten en verzorgen

De aardbei is een bosrandplant, die van nature in de halfschaduw onder de bomen groeit. Maar hoe meer zon, hoe zoeter de vruchten worden. Plant aardbeien dus op een zonnige plek. Planten doe je in het najaar of vroege voorjaar. Maak de grond goed onkruidvrij, werk wat compost door de bovenste laag en bedek deze met een mulchlaag, bijvoorbeeld van stro. Dat zorgt ervoor dat de grond onkruidvrij blijft en minder uitdroogt, maar ook dat de aardbeien minder zandig worden of verrotten als zij tijdens een natte periode groeien.

Maak met een schepje een plantgat en zet de aardbeiplant hierin. Zorg voor een plantafstand van 30 cm tussen de aardbeiplanten. Zet je meer rijen? Dan houd je 50 cm tussen iedere rij aan. Een aardbei houdt niet van concurrentie van andere planten. Zorg dus dat je onkruid rondom de planten goed verwijdt.

De aardbei maakt bloemen die uitgroeien tot aardbeien, maar ook lange kruipende stengels. Als deze stengels de grond raken, schieten zij wortel en vormen daar een nieuw plantje. Deze nieuwe plantjes kun je uitplanten in een potje en met de kinderen mee naar huis geven, of gebruiken om je oude aardbeiplanten aan het eind van het groeiseizoen te vervangen.

Kleinfruit - struiken

Plaatsing van kleinfruit. De meeste kleinfruitstruiken zijn bosrandplanten. Dat betekent dat ze schaduw verdragen, maar de bessen worden zoeter als ze voldoende zon krijgen. Ze staan dus bij voorkeur in de zon of lichte schaduw. De bodem moet voldoende vocht vasthouden, maar mag niet te nat zijn. Hooggelegen droge gronden en laaggelegen natte gronden zijn af te raden. Bosrandplanten groeien op humusrijke grond met veel ruw organisch materiaal, zoals houtsnippers en bladeren.

Bewerk de grond als deze droog is.

- Verwijder eerst het onkruid op de plantplaats. Bessen blijven jaren op dezelfde plaats staan en wortelen oppervlakkig. Bodembewerking na aanplant beschadigt de wortels, dus pak dit bij aanplant meteen goed aan. Spit de bodem tot 40 cm diep goed los. Reken voor solitaire struiken op 3 m² teeltoppervlak. De bodem moet goed waterdoorlatend zijn. Zware kleigrond meng je met grof zand of lavagruis om de bodem wat lichter te maken.
- Als de grond los is, werk je er compost in. Doe dit in een cirkel met een diameter van 1,5 m per plant. Compost zorgt ervoor dat de bodem goed vocht kan vasthouden. Gebruik nooit verse stalmest of half verteerd materiaal; alleen goed verteerde, oude compost. Meng niet meer dan 1/3 compost met 2/3 grond.
- Op een bodem met een risico op wateroverlast, verhoog je de grond rond de struik zodat het water niet tegen de stam blijft staan.

Planten

Plant jonge scheuten met kale wortels bij voorkeur in het najaar (oktober-november). Fruitstruiken worden ook jaarrond in een pot aangeboden. Planten in een ander seizoen kan ook, maar dan heeft de plant veel meer verzorging nodig. Er is meer kans dat hij droge periodes dan niet overleeft.

- Maak een ruim plantgat dat groter is dan de omvang van de wortels.
- Framboos en braam plant je zo diep als de plant eerder in de pot stond. Aalbessen en kruisbessen plant je 10 cm dieper. Zo zullen deze struiken meer wortels vormen.
- Vul het plantgat met aarde en druk de grond goed aan. Je kunt een winter mulchlaag aanbrengen na het planten.

Plant je meerdere struiken? Zet ze dan op 1-1,5 meter afstand van elkaar.

Verzorgen

Bemest de struiken twee keer per jaar met compost. De eerste keer in het vroege voorjaar en de tweede keer na de vruchtzetting. Werk de compost niet in, maar strooi deze rondom de struik. Zandgrond bemest je met ongeveer 3 kg compost per plant per jaar. Andere grondsoorten bemest je met ongeveer 6 kg per plant.

Bodembedekking

Breng in het najaar een mulchlaag aan om de struik te beschermen tegen vorst. Rond begin maart mag de mulch weg, wanneer de vroege lentezon de bodem kan verwarmen. Vanaf half mei is een nieuwe mulchlaag nuttig om ongewenste kruidgroei op afstand te houden. Vul de mulchlaag aan naarmate ze verteert. Onkruid dat toch tevoorschijn komt, wied je met de hand. Vermijd schoffelen om wortelschade van de ondiep wortelende bessenstruiken te voorkomen.

Snoeien

Door te snoeien breng je licht en lucht in het binnenste van de struik. Zo droogt de struik sneller na een regenbui en dit vermindert de kans op schimmels. Meer licht zorgt ook voor grotere en lekkerdere vruchten. Per bessensoort is de snoeiwijze net iets anders. Snoei bij aalbessen en kruisbessen ieder jaar de dikste tak tot op de grond weg. Bij bramen en frambozen snoei je de takken waar vruchten aan hebben gezeten. Snoei in de winter, als het niet vriest.

Geschikte kleinfruitsoorten voor rondom de schooltuin

Veel kleinfruitsoorten hebben hun oogst in de zomervakantie. Het is jammer als de kinderen dan niet aanwezig zijn om deze oogst te proeven. Gelukkig zijn er ook soorten die buiten de schoolvakanties smakelijk fruit geven.

Voorzomerse kleinfruit soorten

Aalbessen (*Ribes rubrum*)

Er zijn een paar variëteiten die al oogst geven eind juni/begin juli. Kies dus alleen deze rassen voor rondom de schooltuin. Geschikt zijn de rode aalbes 'Jonkheer van Tets', 'Red Lake' en 'Rovada' en witte aalbes 'Witte Hollander' en 'Zitavia'.

Kruisbes (*Ribes uva-crispa*)

Kruisbessen 'Remarka', 'Resulfa' en 'Xenia' rijpen al in juni. Ook 'Redeva' rijpt in juni en het voordeel van dit ras is dat de struik weinig stekels heeft.

Nazomerse kleinfruit soorten

Herfstframbozen (*Rubus idaeus*)

In een schooltuin zijn herfstframbozen geschikt. Ze bloeien eind juli - eind augustus en de vruchten zijn rijp van eind augustus tot half oktober. Kies bijvoorbeeld voor 'Autumn Bliss' of 'Terri Louise'. 'Fallgold' is een ras dat gele frambozen geeft. Herfstframbozen hebben ondergrondse scheuten die zich door de tuin verspreiden. Houd de framboos in toom door hem op te binden aan een steun of laat deze tegen het schoolhek omhoog groeien. Verwijder regelmatig scheuten die op andere plaatsen uit de grond komen.

Bramen (*Rubus fruticosus*)

Bramen rijpen vanaf half juli, maar er zijn ook rassen die pas vanaf september oogst geven. Een late, smakelijke braam zonder doorns is 'Chester Thornless'. Vind je doornen juist educatief, kies dan voor de 'Himalaya'. Ook bramen groeien het beste tegen een steun. De basis is hetzelfde als de frambozensteun, maar je hebt meer horizontale draden nodig om de planten goed aan te binden.

Kruisbessen

“Als kinderen op jonge leeftijd mogen kennismaken met groen en met gezonde groenten en fruit dan levert dat een ervaring op waar ze de rest van hun leven profijt van hebben. Ik ben daar vast van overtuigd. “

Adri Bom-Lemstra, voorzitter Glastuinbouw Nederland